

Oftalmopedie

Oftalmopedie

- obor speciální pedagogiky, který se zabývá výchovou, vzděláváním, rozvojem a podporou osob se zrakovým postižením
- někdy nazývá jako Tyflopédie (Oftalmo - oko; tyflos - slepý)
- Oftalmologie: podstatná součást SP osob se zrakovým postižením v kontextu komplexní diagnostiky a navazující adekvátní intervence
- Multidisciplinární obor

Lidé se zrakovým postižením

► Různorodá skupina lidí

- osoby, kterým jejich zraková vada činí obtíže při nejrůznějších činnostech v životě
- nedostatečná kvalita (až absence) zrakového vnímání

► Dle typu vad

- narušení zorného pole (trubicové vidění)
- narušení / ztráta zrakové ostrosti (refrakční vady)
- obtíže při zpracování zrakových informací
- poruchy barvocitu
- okulomotorické obtíže (strabismus)
- osoby slabozraké
- osoby se zbytky zraku,
- osoby nevidomé

Problémové oblasti

- dopad na vzdělávání, pracovní uplatnění, ale i ve využití volného času
- ovlivňuje celou osobnost --> psychický vývoj, fyzický vývoj, poznávací procesy
- vznik tzv. senzorní deprivace
- míra potřebné podpory závisí na: etiologii, době vzniku, závažnosti vady, včasné diagnostice, atp.
 - pokud se jedná o vadu vrozenou, žák může mít výraznější obtíže, např. v chápání některých pojmů = jev se nazývá verbalismus.
- Orientace v prostoru a samostatný pohyb
- Sebeobsluha
- Práce s informacemi

Snížení dopadu postižení

- využití kompenzačních pomůcek
- rozvoj zbylých zrakových funkcí

Příklady zrakových vad objevujících se v dětském věku

- Šedý zákal = katarakta
- Zelený zákal = glaukom
- Poruchy binokulárního vidění: strabismus, tupozrakost
- Refrakční vady: myopie (myopia gravis), hypermetropie
- Albinismus
- Atrofie zrakového ner

Šedý zákal

- typ vrozený
- zákal čočky
- další přidružené vady: strabismus, nystagmus, atrofie zrakového nervu
- léčba: operativní odstranění čočky

Vidění bez šedého zákalu

Vidění s šedým zákalom

Zelený zákal

- Ve většině případů oboustranný
- Příčina: zvýšený nitrooční tlak
- zhoršení zrakové ostrosti a ztráta periferního vidění

Binokulární vidění

- Šilhavost = Strabismus
 - narušené rovnovážné postavení očí
 - náprava - brýlová korekce, okluze
- Tupozrakost = Amblyopie
 - výrazné snížení zrakové ostrosti jednoho oka, u kterého není možná úplná korekce brýlemi
 - útlum oka
 - náprava - okluze, cvičení

Refrakční vady

- Myopie
 - narušené zrakové vnímání do dálky
 - snížení zrakové ostrosti, změny v zorném poli
 - brýlová korekce (rozptýlené čočky)
 - riziko odchlípení sítnice - speciální opatření (omezení otřesů, rychlých změn poloh hlavy, skoky)
 - stupně - levis, gravis
- Hypermetropie
 - narušené zrakové vnímání do blízka
 - brýlová korekce (spojená čočka)
 - může být přítomno narušení vidění také do dálky
 - stupně - levis, gravi

Další

▶ **Albinismus**

- vrozená, dědičná vada
- nedostatek melaninu v očích a těle
- snížení zrakové ostrosti, nystagmus (mimovolní pohyby očí), světloplachost
- může být přítomna dalekozrakost, krátkozrakost

▶ **Atrofie zrakového nervu**

- poškození nervové tkáně
- různé příčiny: intoxikace, úraz, zánět, nádor
- různé stupně zrakového postižení: slabozrakost - nevidomost

Dítě/žák se zrakovým postižením

- kompenzace vady se zaměřuje na další smysly (mj. sluch a hmat), případně na stimulaci zachovaného zrakového vnímání
- nutné rozvíjet pozornost, paměť a myšlení především prostřednictvím řeči
 - děti se ZP mohou mít problém s artikulací z důvodu absence vizuální informace o tom, jak mluvidla fungují. Můžeme učit správnou výslovnost skrze hmatové podněty (srov. lidé s hluchoslepotou).
- absence zrakových podnětů má často za následek snížení pozornosti i celkové mozkové aktivity

Inkluzivní vzdělávání

- začíná v raném věku
- **Výhody** - konfrontace s intaktními dětmi, možnost zapojení do týmové práce, být součástí skupiny
- **Cíl** - všestranný rozvoj osobnosti (jako u všech), ovšem s ohledem nejen na kompetence dle běžného kurikula (kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální), ale i s ohledem na **kompetence specifické** práce s pomůckami, samostatný pohyb, čtení a psaní v Braillově písmu, senzomotorické dovednosti, aj.

Spolupráce více sektorů

- děti, žáci a studenti se SVP (podmínkou je přítomnost zrakové vady) od 3 - 26 let
- rodiče
- pedagogičtí pracovníci
 - třídní učitelé, (školní) speciální pedagogové, asistenti pedagoga, výchovní poradci apod.
- medicínské obory
- neziskové organizace
- Tyfloservis

Co sledovat u žáka:

- Nápadné přibližování či naopak oddalování k/od pracovní plochy
- Natáčení hlavy
- Sundávání brýlí, časté a výrazné mrkání
- Podhlížení/nadhlížení brýlí
- Narážení do věcí (nábytek ve třídě, při tělesné výchově do spolužáků apod.)
- Snížená prostorová orientace (častý projev v neznámém v prostředí - př. Divadlo, bazén; při změně světelných podmínek - nedostatečné osvětlení prostoru)
- **Písemný projev:** neschopnost dodržovat linky, nápadně velké písmo, výrazné nepřesnosti, časový stres - žák nestíhá přepsat/opsat/zapsat si informace
- Vyrušování při sezení v zadní lavici, nebo má žák špatné známky, nechápe látku... je třeba ověřit, zda se nemůže jednat ku příkladu o nerozpoznanou zrakovou vadu - pokud žák nedohlédne na tabuli, nemají úplný přístup k informacím
- učitel, žák a ideálně i spolužáci (v rámci průřezových témat, situačních her) by měli být informováni o postižení
- vhodná spolupráce s odborníky, kteří přiblíží možnosti a okolnosti vzdělávání

Ukázka procesu

- ▶ Ukázka procesu poskytování poradenských služeb + práce pedagogů
- 1. vstupní vyšetření (školní dotazník, individuální konzultace)
- 2. návštěva školy před vydáním Doporučení (metody, organizace, prohlídka školy a třídy, speciální pedagog, asistent pedagoga... apod.)
- 3. odeslání Doporučení
- 4. průběžná kontrola poskytování podpůrných opatření (PO)
- 5. vyhodnocení poskytování PO (1x ročně)

Úprava podmínek u žáků se ZP

- projev zájmu, znalost a respektování potřeb
- úprava učebních materiálů - reliéfní učebnice
- zvýšená unavitelnost očí
- omezení hluku
- optické pomůcky (lupy)
- neoptické pomůcky
- technologie (PC s hlasovým/hmatovým výstupem – žáci s těžším stupněm postižení)
- bezpečný prostor - úprava prostředí, osvětlení
- úprava tiskových materiálů - zvětšené písmo
- kontrastní prostředí (kontrastní barvy)
- dostatečný popis, komentování
- kognitivní zátěž čtení Braillova písma
- náročnost hmatové zpracování informací vůbec
- formou hry realizujeme zrakovou stimulaci (soubor technik, metod a postupů jak využít i sebemenší zbytky zraku. Zároveň nacvičujeme využití zraku („umět se dívat“))

Základní pravidla pro komunikaci

► Základní pravidla pro komunikaci

- v případě vrozené vady je nutné co nejdříve najít adekvátní způsob komunikace, aby mohli děti navázat vztah s pečujícími osobami
- Jednat s respektem, neponižovat
 - Není nutné na lidi se ZP mluvit pomalu a nahlas, ale zároveň není možné předpokládat výjimečné rozvinutí ostatních smyslů.
- Mluvit přímo s člověkem ne s průvodcem („Paní, chce si pán sednout?“)
- Pozdravit jako první, představit se, oznámit podání ruky, oznámit odchod z místnosti.
- Mluvit na člověka tváří v tvář.
- Nedotýkat se apod. vodícího psa bez vědomí majitele.
- Nehýbat s věcmi člověka se ZP.
- Není nutné vyhýbat se popisům zrakových vjemů (např. barev) ani slovním obrátům typu „podívat se, mrknout, ...“
- Pomoc nabídněte, ale nevnucujte!

Zásady bezpečnosti ve třídě

- volné uličky ve třídě
- nenechávat na chodbách předměty
- označené konce schodišť
- pásky na skleněných dveřích, stěnách
- atd.

► Braillovo písmo

- tvořeno kombinací šesti bodů
- písmena tvořena kombinací jednoho až pěti bodů
- soustava – 64 kombinací
- pro psaní – Pichtův psací stroj

Příklady pomůcek

- ▶ Příklady

Dokument

- ▶ Tereza